

UO'T: 665.345.4

MAKKAJO'XORI MAYDONLARIDA GERBITSIDLARNI BIR VA KO'P YILLIK BOSHOQLI BEGONA O'TLARGA QARSHI SAMARADORLIGI

Sayfullayeva Nazokat Qobuljonovna

Namangan davlat texnika universiteti katta o'qituvchisi, PhD,

e-mail: nazokatsayfullayeva078@gmail.com

Annotatsiya.

Begona o'tlar qishloq xo'jaligi hosildorligi va sifatini pasaytiradi. Begona o'tlar bilan o'rtacha ifloslanganda hosildorlik 20-25 % ga kamayadi, o'ta kuchli ifloslanganda hosil olish imkoniyati yo'qoladi.

Kalit so'zlar: madaniy ekin, begona o't, oq sho'ra, bangidevona, yovvoyi suli, ekma xantal, achambiti, g'umay, gerbitsid, kasallik, zararkunanda

Аннотация.

Сорные растения снижают урожайность сельскохозяйственных культур, ухудшают качество продукции. При средней засоренности посевов урожайность снижается на 20-25%, а при сильной засоренности вообще можно не получить урожая.

Ключевые слова: возделываемая культура, сорняк, белое сорго, осока, овсюг, горчица посевная, ачамбит, камедетечение, гербицид, болезнь, вредитель

Abstract.

The Weeds reduce the productivity of the agricultural cultures, worsen the quality to product. Under average sowing productivity falls on 20-25%, but under strong in general possible not to get the harvests.

Keywords: vzdelyvaemaya culture, sornyak, white sorghum, sorghum, ovsyug, mustard seed, achambit, kamedetechenie, herbicide, disease, pest

Kirish.

Madaniy o'simliklar orasida unib chiqib zarar keltiradigan va maqsadli ravishda ekilmaydigan o'simliklar begona o'tlardir. Begona o'tlar madaniy

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLER KARANTINI

o'simliklarni hosildorligini keskin kamaytirib, qishloq xo'jaligi ekinlariga katta ziyon yetkizadi. Begona o'tlarning urug'lari haddan ziyod ko'pligi, pishiqligi va unuvchanligi yuqoriligi bilan ajralib turadi. Ularning yashovchanligi ham yuqori bo'lib, ildiz tizimi kuchli rivojlangan bo'ladi.

Shuning uchun madaniy o'simliklarga nisbatan tuproqdagi oziq moddalardan va namlikdan ko'proq foydalanib, ularning rivojlanishi, yuqori va sifatli hosil berishiga to'sqinlik qiladi. Masalan, rivojlanishiga hech qanday to'siq bo'lmaganida bir tup g'umay 3,5-4 m² maydonni egallab o'sadi. Zarpechak, shumg'iya kabi parazit begona o'tlar esa madaniy o'simliklardagi oziq moddalarni to'g'ridan-to'g'ri so'rish orqali zarar keltiradi.

Makkajo'xori maydonlarida agrotexnik tadbirlarni o'z vaqtida sifatli o'tkazish bilan bir qatorda kimyoviy qarshi kurash choralari olib borilishi lozim, buning uchun esa ekin maydonidagi begona o'tlar turi, miqdori va uchrash darajasi o'rganilishi lozim. Chunki begona o'tlarga qarshi kimyoviy preparatlar qo'llash me'yori va miqdori ularning turi va miqdoriga bog'liqdir. Ularga qarshi kurashilmasa begona o't, kasallik va zararkunandalar ko'payib ketadi va hosildorlikka qattiq xavf tug'iladi, yetishtirilgan donning sifati esa keskin pasayib ketishi kuzatiladi. Bu esa o'z navbatida ekin maydonlarida uchraydigan begona o'tlarga qarshi kurash choralari ishlab chiqish kerakligini taqozo etadi.

Boshqali begona o'tlar tashqi ko'rinishi va yashash tarziga ko'ra ikkipallali begona o'tlardan keskin farq qiladi. Ildizlari popuk ildiz bo'lib, barglari parallelsimon tomirli bo'ladi. Boshqali begona o'tlar bir yillik va ko'p yillik bo'lishi mumkin. Bir yillik boshqali begona o'tlardan yashil qo'noq o't, qo'noq o't, yovvoyi suli, yovvoyi arpa va boshqalar, ko'p yillik boshqali begona o'tlardan esa ajriq, g'umay kabilar eng ko'p tarqalgan. Ajriq ildiz bachkilar yordamida ham ko'payib, juda ko'p zarar keltiradi.

Shuning uchun begona o'tlarga qarshi kurashishda gerbitsidlardan foydalaniladi. Tarkibi pendametalin bo'lgan Super stomp preparati tuproq gerbitsidi hisoblanib, tuproq yuza qatlamida yupqa qobiq hosil qilib, begona o'tlar o'sishiga qarshilik qiladi. Bu gerbitsid tanlab ta'sir qiluvchi preparat bo'lsada, ham ikki pallali ham boshqali begona o'tlarga qarshi samarali ta'sir ko'rsatadi.

Gerbitsidlar qanchalik parlantirilib tekis bir xil me'yorda sepilsa ta'siri yuqori bo'ladi. Shunga mos holatda yerlar ham tekis va tuproqlari mayda bo'lishi lozim. Tuproq namligi ham yetarli bo'lishi shart. Gerbitsidlar esa ta'sir etuvchi moddalariga qarab tanlanadi.

Natijalar va munozara.

Tajriba natijalarining ko'rsatishicha Miladar duo k.s. (etalon) gerbitsidi 1,2 l/ga me'yorida qo'llanganda bir va ko'p yillik boshqali begona o'tlarga nisbatan 15 kundan so'ng yopishqoq qo'noq 88,0%, yashil qo'noq o't 88,8%, yovvoyi suli 89,5%, panjasimon ajriq 88,8%, g'umay 89,2%, 30- kundan so'ng yopishqoq qo'noq 87,9%, yashil qo'noq o't 88,2%, yovvoyi suli 88,4%, panjasimon ajriq

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIK KARANTINI

88,2%, g'umay 88,3%, o'rtacha 88,2% ni, 60 kundan keyin esa yopishqoq qo'noq 88,1%, yashil qo'noq o't 87,7%, yovvoyi suli 88,0%, panjasimon ajriq 88,1%, g'umay 88,4%, o'rtacha 88,0% ni, umumiy o'rtacha 88,5% ni tashkil qildi.

1-jadval

Makkajo'xorini o'suv davrida gerbitsid qo'llash me'yorlarini bir va ko'p yillik g'allasimon begona o'tlarga ta'siri (2018–2020 yy.)

№	Begona oʻtlar nomi	Nazorat (gerbitsid- siz)	Miladar duo k.s.– 1,2 l/ga (etalon)		Elyumis 1,0 l/ga		Elyumis 2,0 l/ga	
			ddona/m²	%	dona/m²	%	dona/m²	%
15 kundan keyin								
1	Yopishqoq qoʻnoq	5,32	0,64	88,0	0,63	88,2	0,61	88,5
2	Yashil qoʻnoq oʻt	5,44	0,61	88,8	0,60	89,0	0,59	89,2
3	Yovvoyi suli	5,52	0,58	89,5	0,57	89,7	0,56	89,9
4	Panjasimon ajriq	5,56	0,62	88,8	0,60	89,2	0,58	89,6
5	Gʻumay	5,58	0,60	89,2	0,59	89,4	0,57	89,8
	Oʻrtacha:	5,48	0,61	88,8	0,59	89,1	0,58	89,4
30 kundan keyin								
1	Yopishqoq qoʻnoq	5,63	0,68	87,9	0,65	88,5	0,64	88,6
2	Yashil qoʻnoq oʻt	5,67	0,67	88,2	0,66	88,4	0,62	89,1
3	Yovvoyi suli	5,59	0,65	88,4	0,64	88,6	0,61	89,1
4	Panjasimon ajriq	5,69	0,67	88,2	0,66	88,4	0,63	88,9
5	Gʻumay	5,66	0,66	88,3	0,64	88,7	0,61	89,2
	Oʻrtacha:	5,64	0,66	88,2	0,65	88,5	0,62	88,9
60 kundan keyin								
1	Yopishqoq qoʻnoq	5,71	0,68	88,1	0,67	88,3	0,65	88,6
2	Yashil qoʻnoq oʻt	5,67	0,70	87,7	0,68	88,0	0,66	88,4
3	Yovvoyi suli	5,69	0,68	88,0	0,66	88,4	0,65	88,6
4	Panjasimon ajriq	5,64	0,67	88,1	0,64	88,7	0,61	89,2
5	Gʻumay	5,62	0,65	88,4	0,63	88,8	0,60	89,3
	Oʻrtacha:	5,66	0,67	88,0	0,65	88,4	0,63	88,8

Elyumis 105 gerbitsidi 1,0 l/ga me'yorida qo'llanganda bir va ko'p yillik boshqoli begona o'tlarga nisbatan 15 kundan so'ng yopishqoq qo'noq 88,2%, yashil qo'noq o't 89,0%, yovvoyi suli 89,7%, panjasimon ajriq 89,2%, g'umay 89,1%, 30 kundan so'ng yopishqoq qo'noq 88,5%, yashil qo'noq o't 88,4%, yovvoyi suli 88,6%, panjasimon ajriq 88,4%, g'umay 88,7%, o'rtacha 88,5% ni, 60 kundan keyin esa yopishqoq qo'noq 88,3%, yashil qo'noq o't 88,0%, yovvoyi suli 88,4%, panjasimon ajriq 88,7%, g'umay 88,4%, o'rtacha 88,8% ni tashkil qildi.

Elyumis 105 gerbitsidi 2,0 l/ga me'yorda qo'llanganda bir va ko'p yillik boshqoli begona o'tlarga nisbatan 15 kundan so'ng yopishqoq qo'noq 88,5%, yashil qo'noq o't 89,2%, yovvoyi suli 89,9%, panjasimon ajriq 89,6%, g'umay 89,8%, 30–kundan so'ng yopishqoq qo'noq 88,6%, yashil qo'noq o't 89,1%, yovvoyi suli 89,1%, panjasimon ajriq 88,9%, g'umay 89,2%, o'rtacha 88,2% ni, 60–kundan keyin esa yopishqoq qo'noq 88,6%, yashil qo'noq o't 88,4%, yovvoyi suli 89,9%, panjasimon ajriq 88,4%, g'umay 88,8%, o'rtacha 88,8% ni tashkil qildi.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLAR KARANTINI

Xulosa.

Tajribada yuqori samaradorlik Elyumis 105 gerbitsidini 2,0 l/ga me'yorida qo'llanganda kuzatildi. Elyumis 105 gerbitsidi 1,0 l/ga me'yorida qo'llanganda ham yaxshi samara berdi. Makkajo'xori ekilgan maydonlarda ko'p yillik boshqli begona o'tlar soni kam bo'lganda Elyumis 105 gerbitsidini 1,0 l/ga qo'llash, aksincha ko'p yillik begona o'tlar soni haddan ziyod ko'p bo'lganda Elyumis 105 gerbitsidini 2,0 l/ga me'yorida qo'llash tavsiya qilinadi.

Adabiyotlar:

1. Yuldashev A. Alimatov D. Bir yillik begona o'tlarga qarshi —Samuray|| gerbitsidini qo'llash. —O'zbekiston qishloq xo'jaligi, №11, 2010,
2. Bahromov S. Begona o't – hosil kushandasi. . J.O'zbekiston qishloq xo'jaligi, Toshkent, 2003, № 2, 35-b
3. Nurmatov Sh. va boshq. Dala tajribalari uslubiyati. Toshkent.: 2007
4. Турдиева Н.М., Турсунов С., Сайфуллаева Н. Сорные растения кукурузы и методы борьбы с ними // *Материалы международной научно-практической конференции, посвящённой 65-летию работы кафедры растениеводства ФГБОУ ВО «Ижевская ГС